

**Kolēģa un drauga piemiņai:
Valentīns Grickevičs
(1933–2013)**

Nesagaidījis savu astoņdesmitgadi, pāris nedēļas agrāk, 2013. gada 5. martā, mūžības sliekšni Sanktpēterburgā pārkāpis baltkrievu medicīnas un kultūras vēsturnieks profesors Valentīns Grickevičs (*Hryckiewicz*), kas bija krietns Latvijas draugs, jo, mīlot savu dzimto zemi no visas sirds, cienīja un mīlēja arī tās kaimiņus. Būtībā jau baltkrievi ir mūsu, latviešu, otri tuvākie etniskie brāļi tūlīt aiz lietuviešiem, un profesors to lieliski apzinājās.

Valentīns Grickevičs dzimis 1933. gada 30. martā Minskā, vecāki – pedagogs un ārsts. Tāpat kā viņa četrus gadus vecākais brālis, labi zināmais baltkrievu vēsturnieks profesors Anatolijs Grickevičs, Valentīns ir guvis trīs augstākās izglītības, 1956. gadā absolvējot Minskas Medicīnas institūta Ārstniecības fakultāti un līdztekus 1955. gadā – Minskas Pedagoģijas institūtu Angļu filoloģijas specialitātē, un 1957. gadā – Baltkrievijas Valsts universitāti kā diplomēts vēsturnieks. Strādājis pieticīgā iecirkņa ārsta amatā Uzļānos, izvirzījies par republikas pretkākšļa dispensera galveno ārstu Minskā, bijis Baltkrievijas Zinātņu akadēmijas gerontoloģijas sektora līdzstrādnieks un Minskas Medicīnas institūta asistents, 1963. gadā aizstāvējis medicīnas zinātņu kandidāta disertāciju par baltkrievu medicīnas vēsturi dzimtbūšanas laikos. Pēc dažiem dzīves sarežģījumiem un nelabvēļu ietekmēs, 1969. gadā viņš bija spiests mainīt dzīvesvietu no Minskas uz Ļeņingradu (Sanktpēterburgu), līdz mūža beigām paliekot uzticīgs baltkrievu zemei.

Ļeņingradā pāris gadu V. Grickevičs bija ierindas iecirkņa ārsts, bet no 1971. līdz 1988. gadam – PSRS Aizsardzības ministrijas Kara medicīnas vēstures muzeja vecākais zinātniskais līdzstrādnieks, līdztekus – no 1980. gada – Sanktpēterburgas Kultūras institūta mācībspēks, no 1988. gada – docents, bet pēc aizkavētas kulturoloģijas doktora disertācijas aizstāvēšanas

2007. gadā, – profesors. No 1989. gada V. Grickevičs bija Sanktpēterburgas Baltkrievu kultūras biedrības priekšsēdētājs, arī Baltkrievijas Rakstnieku savienības biedrs, Starptautiskās baltkrievu asociācijas goda biedrs, Krievijas Ģeogrāfu biedrības u. c. zinātnisko biedrību un savienību loceklis. Strādāja līdz mūža galam, kad viņu jau nomāca ļauna slimība. Nevarot vairs fiziski aizkļūt līdz institūtam, viņš saviem pieciem aspirantiem lekcijas lasīja mājās, savā dzīvoklī. Viņu ik pēc divām akadēmiskajām stundām pārtrauca dzīvesbiedre, aicinot klausītājus uz tēju. Īpaši smags bija pēdējais pusotrs mēnesis, ko viņš pavadīja nesamaņā.

Profesors V. Grickevičs publicējis 500 zinātniskos darbus, tostarp 20 grāmatas, kā arī vairāk par tūkstoti populārzinātnisku rakstu. Viņa spalvai pieder rokasgrāmata ārsta pamatspecialitātē endokrinoloģijā, taču visvairāk viņš veicis savas dzimtenes Baltkrievijas medicīnas vēstures izpētē. Šajā jomā izcilākais darbs ir monogrāfija “С факелом Гиппократа” (“Ar Hipokrāta lāpu”, 1987), kas līdz pat šim laikam ir labākā grāmata par baltkrievu medicīnas vēsturi. Taču pelnīto atzinību viņš piedzīvoja vien klusās speciālistu aprindās un pēcāk pieticīgi nogāja malā, jo padomju medicīnas vēsturē bija iestājies dižmuldoņu laikmets, ko viņš sāpīgi pārdzīvoja un kas būtībā vēl arī tagad nav tā pa īstam beidzies. Tomēr pašu svarīgāko, kas bija saistīts ar medicīnas vēstures avotu pētniecību un kur neviens cits bijušajā PSRS viņam nespēja līdzināties, V. Grickevičs paveica zinātnisku monogrāfiju un rakstu veidā.

Profesora otra lielā mīlestība bija ģeogrāfija, ceļojumu apraksti, kam viņš veltījis vairākas savas grāmatas. Arī pats viņš labprāt ceļoja, prata vismaz astoņas valodas, atvaļinājumus parasti pavadot Eiropas valstu arhīvos, bibliotēkās un muzejos, nedaudz arī Amerikā, kā nu tolaik apstākļi ļāva. Viņš cīnījās par patiesu Baltkrievijas vēstures izpratni, kurā viņam bija daudz kritiķu, nelabvēļu un pretinieku, piemēram, par grāmatu “Гісторыя і міфы” (“Vēsture un mīti”) 2000. gadā.

Nokļūstot nosacītā trimdā, ārpus dzimtās zemes, V. Grickevičs Ļeņingradā saņēmās un savu dzīvi veidoja tālāk, radot darbus padomju kara medicīnas vēsturē, bet pēc nokļūšanas savā īstenajā vietā – Kultūras institūtā – arī paliekošus darbus, nepārspilēšu – pasaules kultūras vēsturē. Viņš uzrakstīja pasaules muzeju vēsturi vairākos sējumos un pasaulē pirmais – arī tūrisma vēsturi senatnē. Kādu savu manuskriptu par muzeju vēsturi viņš bija atsūtījis uz Rīgu, taču neizdarības, atsaucības trūkuma vai kāda cita iemesla dēļ tas palika neizdots, par ko jūtu sirdsapziņas pārmetumus.

Ar Valentīnu, kas bija aiz biežām brillēm aizslēpies un tērpies gaišā putekļmētelī, personiski iepazinos 1972. gadā, kad pēc kādas medicīnas vēsturnieku konferences Stradiņa muzejā viņš man prasīja ceļu uz Misiņa bibliotēku. Atteicu, ka viņam tur īpaši nebūs ko meklēt nacionālās specifikas dēļ, bet izrādījās, ka ne – viņu interesēja arī baltkrievu kaimiņu reģioni, ko Valentīns vēlāk apliecināja publikācijās par 18. gs. Krāslavas žēlsirdīgo māsu slimnīcu, dabaspētnieku un pasaules apceļotāju Johanu Gerhardu Kēnīgu (1728–1785) no Krustpils Ungurmuižas u. c. Kopīgu interešu vadīti, mēs ļoti drīz panācām saskaņu un kļuvām draugi, bieži tikāmies medicīnas vēsturnieku konferencēs bijušajā PSRS (īpaši atmiņā ilgā pastaiga pa Samarkandas dzelzceļa stacijas peronu, dziļas gravas pārvarēšana, ejot pēc kartes un ar dziesmu Kišiņevā), un mums izveidojās intensīva sarakste, kurā, ja tagad apkopotu, būtu vairāki tūkstoši lappušu. Valentīns man bija gan draugs, gan skolotājs, īpaši medicīnas vēstures avotu pētniecībā. Kādā vasarā viņš pat kopā ar dzīvesbiedri Ludmilu un meitu Iru atvaļinājumā atpūtās pie manis Cesvainē. Apskatījām pili un baznīcu, devāmies uz rakstnieka Augusta Saulieša māju “Grašos”, Bučauskas pareizticīgo baznīcu, vēl netapušo Aleksandra Bieziņa muzeju Biksēres “Dilmaņos”, gājām pērties pie mana māsasvīra lauku pirtī, lasījām baravikas un apšu bekas Ķinderu mežā. Tās kārtīgi iemarinējām, bet jau pēc pāris dienām Grickeviču ģimene nebija noturējusies un burkas rāvusi vaļā, tik ļoti viņiem mūsu sēnes garšojušas. Arī mans kuplais radu pulks vēl šobaltdien Valentīnu atceras kā izcili gudru un pieticīgu, ļoti vienkāršu cilvēku.

Žēl man Tevis, Valentīn, labs draugs Tu man un mums, kolēģiem Latvijā, bijī! Dzīvei savi likumi. Kad atnākam un kad aizejam.

Pielikums

Dažas svarīgākās Valentīna Grickeviča publikācijas hronoloģiskā secībā

1. Грицкевич, В. П. (1963) Здравоохранение в Белоруссии в период развитого феодализма и начала его упадка (XVI–XVIII вв.) // Автореферат дисс. канд. мед. наук. – Минск. – 25 с.
2. Дразнин, Н. М., Грицкевич, В. П. (1965) Эндокринологический справочник. – Минск. – 331 с.
3. Грицкевич, В. П. (1968) Путешествия наших земляков. – Минск. – 233 с.
4. Grickevičius, V. (1972) Dešimt kelių iš Vilniaus. – Vilnius. – 223 lk.

5. Грицкевич, В. П., Сагралинский, Ф. В. (1975) Военные медики – кавалеры ордена Славы трех степеней. – Ленинград. – 68 с.
6. Грицкевич, В. П. (1980) Воспоминания и дневники в фондах музея. – Ленинград. – 310 с.
7. Грыцкевіч, В., Мальдзіс, А. (1980) Шляхі вялі праз Беларусь. – Мінск. – 271 с.
8. Грицкевич, В. П. (1986) От Немана к берегам Тихого океана. – Минск. – 303 с.
9. Грицкевич, В. П. (1987) С факелом Гиппократата. Из истории белорусской медицины. – Минск. – 270 с.
10. Грицкевич, В. П. (1989) Одиссея наваградской лекарки: Саломея Русецкая. – Минск. – 52 с.
11. Грыцкевіч, В. (1989) Эдуард Пекарский. – Мінск. – 95 с.
12. Grickevičs, V., Vīksna, A. (1999) Par Latvijas medicīnas vēstures avotiem // Latvijas Ārstis, 1: 45–51.
13. Грыцкевіч, В. П. (2000) Гісторыя і міфы. – Мінск. – 205 с.
14. Грицкевич, В. П., Каун, С. Б., Ходин, С. Н. (2000) Теория и история источниковедения. – Минск. – 220 с.; 2-е изд. – Минск, 2008. – 253 с.
15. Грицкевич, В. П. (2001) История музейного дела до конца XVIII века. – Санкт-Петербург. – Ч. 1–2. – 409 с.; 2-е изд. – Санкт-Петербург, 2004. – 406 с.
16. Грицкевич, В. П. (2002) История музейного дела в мире (до конца XVIII века): Диссертация на соискание учёной степени доктора культурологии. – Санкт-Петербург. – 396 с.
17. Грицкевич, В. П., Гужаловский, А. А. (2003) История музеев мира. – Минск, 2003. – 282 с.; 2-е изд. – Минск, 2004. – 282 с.
18. Грицкевич, В. П. (2005) История туризма в древности. – Москва, Санкт-Петербург. – 326 с.
19. Грицкевич, В. П. (2007) История музейного дела конца XVIII – начала XX вв. – Санкт-Петербург. – 335 с.
20. Грицкевич, В. П. (2009) История музейного дела в новейший период (1918–2000). – Санкт-Петербург, 2009. – 152 с.

Arnis Viksna, *Dr. med.*, profesors
Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs
arnis.viksna@mvm.lv